

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שבא
ערש"ק פרשת שלח ה'תשע"א

ח' ימים מיציאת מצרים עד קריעת ים סוף?

משמעות חטא המרגלים בדרך החסידות

גדרי חיוב וראיתם בציצית

לימוד התורה בכל מצב

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת שלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שכא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[עי"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 60840
טלפון: 03-738-3734
הפצה: 03-960-4832
United States
1469 President st.
Brooklyn, NY 11213
oh@chasidus.net
718-534-8673

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

ז מקרא אני דורש

הכנה פתיל תכלת:

ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים

יביא הקושיא הידועה על דברי רש"י "שמונה ימים כו' משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה" דלכא' רק שבעה ימים הו', ויבאר באופן נפלא, דשכול הבכורות נפעל למעלה כבר בי"ד בין הערביים בזכות הפסח, ומרומז בצבע התכלת הדומה לרקיע דעת ערב (ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 94 ואילך)

יא פנינים

עיונים וביאורים קצרים

יב יינה של תורה

עלה נעלה וירשנו אותה:

טעות המרגלים – ע"פ פנימיות התורה

כיצד היה מקום לטענה: "אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו"?! / הקב"ה יכול לנהל את העולם, לא רק באופן שלמעלה מדרך הטבע – אלא אפילו בדרכי הטבע / בכוחו של יהודי להביא את הקב"ה גם לעסקים בענייני העולם / "אם חפץ בנו ה" (ע"פ לקו"ש ח"ד ע' 1041)

יז פנינים

דרוש ואגדה

יח חידושי סוגיות

נגדרי חיוב וראיתם בציצית

ידקדק בשינויים שבין הרמב"ם להטור גבי ענין "וראיתם" בציצית, ויסיק דאפליגו בגדרו ע"פ ב' הפירושים שיש לפרש בתיבת "ציצית" / יראה המקור למחלוקתם בדברי חז"ל / יבאר עפ"ז שיטות הפוסקים בטלית קטן אי צריך ללבשו על הבגדים או לאו, ויוסיף לפלפל במנהגי טלית קטן השייכים לדין "וראיתם" (ע"פ לקוטי שיחות חל"ג עמ' 95 ואילך)

כח תורת חיים

מכתבי קודש אודות החיוב דלימוד התורה בכל עת ומצב, ושגם בזמנים קשים ר"ל הרי הלימוד בתורה לא רק שאינו מבלבל אלא מסייע ועוזר לו להצליח

לא דרכי החסידות

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אודות מדת הבטחון בהשי"ת שצריכה להיות אצל בעלי עסק

הכנף פתיל תכלת: ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים

יביא הקושיא הידועה על דברי רש"י "שמונה ימים כו' משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה" דלכאו' רק שבעה ימים הוו, ויבאר באופן נפלא, דשכול הבכורות נפעל למעלה כבר בי"ד בין הערביים בזכות הפסח, ומרומז בצבע התכלת הדומה לרקיע דעת ערב

בסוף הסדרה מדבר הכתוב על מצות ציצית, ומצוה ואומר (טו, לח): "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת".

ובפירושו רש"י (בסופו):

"פתיל תכלת – על שם שכול בכורות; תרגום של 'שכול' – 'תכלא'. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב.

ושמונה חוטים שבה, כנגד שמונה ימים ששהו ישראל, משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים".

וידועה קושיית המפרשים, אשר ראו כן תמהו:

הרי בפרשת בשלח (יד, ה) כתב רש"י להדיא שאמרו את השירה ביום שביעי של פסח – "ליל שביעי ירדו לים, ובשחרית אמרו שירה והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום שביעי של פסח";

ואיך מתיישבים איפוא דבריו כאן, אשר "שמונה ימים שהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים"!!

ב. והנה הרא"ם תירץ, שמדרשות חלוקות הן; אולם רוב המפרשים לא הסכימו לכך, ונדחקו להתאים דברי רש"י שלא יסתרו זה את זה. ולכן פירשו (גור אריה. משכיל לדוד. ועוד), שרש"י מחשיב בכלל ה"שמונה ימים" גם את יום י"ד ניסן, יום שחיטת הפסח.

אך פירוש זה דורש הסברה:

יציאת מצרים בפועל היתה רק ביום ט"ו – "בעצם היום הזה" (בא יב, מא. נא); וגם אם נרצה להקדים את זמן יציאת מצרים, ולהחשיב אותה מהזמן שבו קיבלו ישראל רשות לצאת ממצרים – שאמר להם פרעה: "קומו צאו מתוך עמי" (בא יב, לא) – היה זה רק בליל ט"ו (ועל זה אמר הכתוב – פ' ראה טו, א: "הוציאך ה' אלקיך ממצרים לילה");

אמנם היום שלפני זה, יום י"ד, כאשר עדיין לא היתה מכת בכורות ופרעה עדיין עמד בסירובו ליציאת ישראל ממצרים – איך נחשב הוא בכלל הימים "משיצאו ממצרים"?

[בהרבה מפרשים הביאו את דברי רבינו בחיי, שכוונת רש"י "משיצאו ממצרים" היא "משעה שנתן להם רשות" – שזה היה בליל ט"ו (כנ"ל); והטעם שנחשב "שמונה ימים" הוא – כי לענין קדשים הלילה הולך אחר היום, כך שליל אכילת הפסח נחשב כהמשך ליום שחיטתו, ונמצא שנחשב להם קבלת הרשות (שבלייל ט"ו, מוצאי י"ד) ליום י"ד.

אך צ"ע, דבכתוב כאן (ובדברי רש"י) לא נזכר כלל ענין של קדשים (שדוקא בהם הלילה הולך אחר היום), אלא רק ענין יציאת מצרים – ולענין זה (של יציאת מצרים) לכאן' פשוט שיש לנו להחשיב את ליל ט"ו כשייך ליום ט"ו דוקא, ושוב הדרא קושיא לדוכתא].

ג. ונראה לפרש, שהטעם בזה – למה גם יום י"ד נחשב הוא בכלל הימים "משיצאו ממצרים", ולכן הם "שמונה ימים" – מתבאר מיניה וביה, מתוך הדקדוק בדברי רש"י עצמו (על אתר):

לפני שרש"י מדבר על מנין ה"שמונה חוטים" שבציצית, שהם "כנגד שמונה ימים" – הוא מקדים לפרש את ענין ה"תכלת", שהיא "על שם שכול בכורות; תרגום של 'שכול' – תכלא'. ומכתם היתה בלילה, וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב".

וי"ל, שבכוונה הסמיך רש"י שני ענינים אלו זה לזה, והקדים את פירושו לענין ה"תכלת" לפירושו בענין ה"שמונה חוטים" – כי דוקא לאחר הביאור בענין ה"תכלת", אז אתי שפיר הפירוש ש"שמונה

חוטים" הם כנגד "שמונה ימים".

ד. ויובן בהקדים ב' קושיות בדברי רש"י בענין ה"תכלת":

1) רש"י מפרש ש"תכלת" שייך למכת בכורות שהיתה בלילה, כי "צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב".

ותמוה: פשוט שצבע הרקיע "המשחיר לעת ערב" שונה הוא מצבע הרקיע בעת חצות הלילה ("לעת ערב" הוא נעשה קצת כהה, ואילו בלילה הוא כהה בתכלית); ואם כן, איך יתכן שמכת בכורות שהיתה באמצע הלילה – נרמזת בצבע הרקיע כפי שהוא (רק "משחיר") ("לעת ערב"?)!

2) דברי רש"י באים לתת טעם בצבע ה"תכלת" לבדו – ולמה הוסיף להעתיק ב'דיבור המתחיל' גם את תיבת "פתיל" (שלכאורה אין דבריו שייכים אליה)?!

[ולהוסיף: אף שלא מצינו כ"כ במפרשים הידועים שידייקו בהתיבות שמעתיק רש"י בה'דיבור המתחיל' (אך להעיר שלאחרונה נדפס מכת"י פירוש קדמון על רש"י בשם "ספר הגור" – לבעל "סידור הקבלה" – ושם מדייק ביותר בכגון דא) – הרי בנידון דידן דיוק זה בולט הוא ביותר, שהרי בדברי רש"י לפני כן יש 'דיבור' נוסף בענין ה"תכלת" ("תכלת – צבע ירוק של חלזון"), ושם מעתיק רש"י רק תיבת "תכלת" ולא תיבת "פתיל"; שבוה מודגש כי זה שב'דיבור' דידן העתיק לתיבת "פתיל" – הרי זה בדיוק מכוון].

ה. אלא ביאור הענין – ששתי הקושיות מתורצות זו בזו:

אכן, צבע ה"תכלת" כשלעצמו אינו מתאים להיות רמז על מכת בכורות – כי מכת בכורות היתה בחצי הלילה, ואילו ה"תכלת" דומה ל"רקיע המשחיר לעת ערב";

אולם כאן המדובר הוא על "פתיל תכלת" (כהדגשת רש"י בהעתקתו), והמיוחד ב"פתיל" הוא שהוא קשור בכנף למעלה ותלוי ונמשך כלפי מטה. ובענינו, ה"פתיל תכלת" מורה על מכת בכורות (לא רק כפי שהיתה כאן למטה בארץ, אלא) כפי שנמשכה מלמעלה (מן הרקיע).

והיינו:

אמנם שיכול הבכורות כאן למטה היה באמצע הלילה, אך למעלה ברקיע נפעל הענין בזמן בין הערבים – כאשר בני ישראל שחטו את הפסח, שבזכותו זכו למכת בכורות (כדברי רש"י בפ' בא יב, ו).

ואלו הם ב' הענינים שברש"י:

זה שתיבת "תכלת" פירושה "שכול" – "תרגום של שכול תכלא", מורה על שכול בכורות כפי שהיתה למטה, בלילה; וזה ש"צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב", מורה על הענין של מכת בכורות כפי שהוא נפעל למעלה ברקיע, לעת ערב.

זוה שמרמזים כאן (לא רק על מכת בכורות כפי שהיתה למטה, אלא) גם על זמן הגזירה ברקיע – מתאים הוא לתוכן ענין ה"פתייל", שהוא תלוי כלפי מטה אך נמשך מלמעלה.

ו. ולדרך זו יומתק מאוד לשון רש"י – "שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים" (דלכאורה למאי נפק"מ כאן ענין השירה, והול"ל "עד שנקרע הים"):

כשם שבנוגע להתחלה של יציאת מצרים, מחשיבים לא רק את ליל ט"ו שבו היתה מכת בכורות כאן למטה (ואז אמר פרעה "קומו צאו מתוך עמי"), אלא מתחילים החשבון מהתחלת ההתחלה – מיום י"ד לעת ערב, שאז נגזרה הגאולה ומכת בכורות ברקיע;

כן הוא לאידך גיסא, בנוגע להסיום של יציאת מצרים – שלא מחשיבים רק את קריעת ים סוף כשלעצמה, שהיא היתה הגמר של יציאת מצרים, אלא מוסיפים גם את שלימות השלימות של יציאת מצרים – שזה היה רק כאשר בני ישראל ראו בעיניהם "את מצרים מת על שפת הים", שאז ידעו והרגישו הגמר דיציאת מצרים ואמרו שירה.

וזהו איפוא הפירוש של "שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה", שנכלל בזה כל משך הזמן של יציאת מצרים:

מהנקודה הראשונה של יציאת מצרים, כפי שהיתה עדיין "ברקיע" – עד לנקודה האחרונה ממש, כאשר גם בני ישראל ראו והרגישו שהם נגאלו ממצרים באופן הכי מושלם.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

האם העכו"ם הם "מציאות" או "העדר"

אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו
הם סר צילם מעליהם
צילם – מגינם וחזקם, כשרים שבהם מתו כו'. דבר
אחר, צלו של המקום סר מעליהם
(יד, ט ובפרש"י)

כתב הרמב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ב ה"י):
"שחיתת עכו"ם נבילה ומטמאה במשא כו'
מד"ס". והשיג עליו הראב"ד: "עכו"ם הם
כבהמות, ואין מטמאין ואין מיטמאין כו',
והחושב אותם לכלום – אסף רוח בחפניו".

וביאר בזה הגאון הרוגצ'ובי (צפנת פענח עה"ת
הפטרה לפ' בהר) דנחלקו הרמב"ם והראב"ד בגדר
עכו"ם. דהראב"ד ס"ל דהם "בחינת העדר",
ולכן אין שחיתתן כלום. והבהמה ה"ה כמתה
מאלי, ונבילה מה"ת.

משא"כ להרמב"ם דס"ל שהעכו"ם הם
בגדר "מציאות", פועלת שחיתתן על הבהמה
שלא תהי' כ"מתה מאלי", כ"א כשחוטתה [לגבי
טומאה]. וזה שנעשית עי"ז נבילה, הוא מד"ס.

[ועיי"ש שמבאר עפ"ז שיטתם באם שייך
"גדר השגחה פרטית" על עכו"ם].

ועפ"ז י"ל דבמחלוקת זאת תלוי החילוק
בפירוש "סר צילם מעליהם":

דאם עכו"ם הם בגדר העדר, א"א לפרש
דב"ס צלם מעליהם" מדובר על "צלו של
מקום", דעל "העדר" א"א לומר שהי' עליו
מקודם "צלו של מקום". ועכצ"ל דקאי על
"מגינם וחזקם, כשרים שבהם".

משא"כ הפירושו השני ברש"י ס"ל שהעכו"ם
הם בגדר מציאות, וא"כ וודאי יש לפרש
ש"צלם" קאי על "צלו של מקום".

(ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 165 ואילך)

במה חטאו המרגלים

שלח לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי
שלקתה על עסקי דיבה, שדברה באחי', ורשעים
הללו ראו ולא לקחו מוסר
(י, ב ובפרש"י)

הק' הרמב"ן "מה עשו המרגלים, כי משה
אמר להם "וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם
היושב עלי" כו', ועכ"פ היו צריכין להשיבו
על מה שצויה אותם. ומה פשעם ומה חטאתם
כשאמרו לו "אפס כי עז העם" כו', וכי על מנת
שיעידו לו שקר שלח אותם"?

וי"ל שרש"י בדבריו אלו תירץ קושיא זו.
דהנה גם מרים לא דברה שקר אודות משה,
ואפי' "לא נתכוונה לגנותו" (רש"י בהעלותך יב,
א), וזה שלקתה הי' "על עסקי דיבה, שדברה
באחי", היינו, עצם הדיבור אודות משה.

דגם אם לא הבינה איזה דבר בהנהגתו של
משה, לא הי' עלי' לדבר על זה כרבים, כי עצם
ההתעסקות בדיבור – "דיבה" אודות משה,
יכול להביא לדיבור בהיפך שבחו של משה ח"ו,
והי' עלי' לדבר ע"ז עם משה בעצמו, בחשאי.

וזה הי' גם חטאם של המרגלים, דאף שהי'
קשה להם איך יכבשו את הארץ כש"עז העם
היושב עלי", היו צריכים לדבר ע"ז בקיצור, או
למשה לבדו. וחטאם הי' שדברו ע"ז באריכות
ובכל הפרטים – "עסקי דיבה". דזה הביא
למרידת בני ישראל בהקב"ה, עד שאמרו "נתנה
ראש ונשובה מצרימה" (יד, ד).

(ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 141 ואילך)

עלה נעלה וירשנו אותה: טעות המרגלים - ע"פ פנימיות התורה

כיצד היה מקום לטענה: "אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו"?! / הקב"ה יכול לנהל את העולם, לא רק באופן שלמעלה מדרך הטבע – אלא אפילו בדרכי הטבע / בכוחו של יהודי להביא את הקב"ה גם לעסקים בענייני העולם / "אם חפץ בנו ה'"

בפרשת המרגלים, רבו כמו רבו התמיהות – איך יכלו המרגלים להפחיד את בני עם הטענה: "אפס כי עז העם וגו' לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו", וכפירוש חז"ל¹ "כביכול כלפי מעלה אמרו (כי חזק הוא ממנו) . . . כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם";

– והלא עיניהם ראו ולא זר, אזניהם שמעו ולא אחר את כל הניסים והנפלאות שעשה הקב"ה בדרך בצאתם ממצרים: בכל יום אכלו לחם מן השמים ושתו מים מבארה של מרים, היו מוקפים בענני הכבוד וראו איך הארון והעננים הורגים את הנחשים והעקרבים, ועוד ניסים שלמעלה מהטבע לרוב, כמבואר כל זה במדרשי חז"ל. ולכל זאת לא הוצרכו ישראל לאמונה, כי ראו זאת בעיני בשר שלהם. ובנוסף לזה ראו גם איך הקב"ה מצילם מיד צר: יציאת מצרים, קריעת ים-סוף ומלחמת עמלק – היפלא מה' דבר להצילם מיד כנען!?

(1) פרשתנו יג, כח-לא.

(2) סוטה לה, א ו"נ.

לקראת שבת

יג

וביותר פלא הוא, כאשר כלב בן יפונה עמד כנגד המרגלים והשיב לטענותיהם, ענה בסתם: "עלה נעלה וירשנו אותה" – תמורת הטענה וההוכחה הכי פשוטה מהניצחונות בשאר המלחמות?

ואין מקום לומר שהניצחון על פרעה אינו ראיה שינצחו גם את ל"א מלכי כנען שהיו גדולים וחזקים – שהרי כל ישראל אמרו בשירת הים³ "נמוגו כל יושבי כנען", ופחד זה היה גדול כל כך, עד שרחב אמרה למרגלים ששלח יהושע, ארבעים שנה אחרי קריעת-ים-סוף⁴ "כי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם כי שמענו כי הוביש ה' את מי ים סוף . . ונשמע וימס לבבינו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם..."⁵ – כל שכן וקל וחומר, שבשעה שנשלחו המרגלים דמשה, תיכף לאחר קריעת-ים-סוף היו בני כנען בפחד ובמורא גדול!

זאת ועוד אחרת: בגמרא מצינו⁶ שאותה אומה שבני-ישראל משתעבדים בה נעשית לראש על כל האומות, כדי שלא יאמרו "ביד אומה שפלה מסר הקדוש ברוך הוא את בניו". וא"כ בוודאי שבשעה שישראל היו משועבדים למצרים – היתה מצרים שולטת בכיפה גם על מלכי כנען. ואם את מצרים ניצחו בכוח השם – בוודאי שינצחו את כנען.

בחסידות⁷ מבואר "ענין המרגלים שהיו נשיאי העדה אנשי שם כו' ומה טעם שלא רצו להכנס בארץ": בהיותם במדבר, היו בני-ישראל בהבדלה מן העולם: אכילתם ושתייתם היה לחם מן השמים ומים מבארה של מרים, ואפילו בגדיהם, שאינם חלק ממציאותם – גם הם גדלו יחד עם גופם באופן ניסי ("שמלתך לא בלתה מעליך").

אבל בבואם אל ארץ נושבת הפסיק המן, והוצרכו לאכול לחם מן הארץ – שעבורו צריכים לעסוק בסידורא דפת, חרישה זריעה וכו', ולא היו מים מבארה של מרים – לכן רצו המרגלים להישאר במדבר ולעסוק בתורה, ו"לא ניתנה תורה לידרוש אלא לאוכלי המן"⁸, ולא להשפיל את מעלתם ולהתעסק בענייני ארציות וגשמיות בארץ ישראל.

זוהי הכוונה באומרים "ארץ אוכלת יושביה היא" – הארציות והחומריות "אוכלים" במי שיושב ועוסק בהם, שלא יעמוד באותה דרגא רוחנית כאוכלי המן ועוסקי ברוחניות בהבדלה מן העולם.

ובזה היתה טעות המרגלים: בריאת העולם הייתה בכוונה מכוונת ש"נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" – דוקא בהתעסקות בענייני העולם, ולעשות ממנו דוקא משכן קדוש לה'. הליכת

(3) שמות טו, טו.

(4) יהושע ב, י-יב.

(5) חגיגה יג, ב.

(6) לקוטי-תורה ריש פרשתנו.

(7) דברים ח, ד. יל"ש שם, הובא בפרש"י שם.

(8) מכילתא שמות טז, ד. ילקוט שמעוני שם.

לקראת שבת

בני ישראל במדבר ארבעים שנה, ועסקם אך ורק בענייני רוחניות היה הכנה בלבד לעיקר ותכלית הרצון של הקב"ה – מצוות מעשיות התלויות בארץ.

ע"פ יסוד זה יוסרו התמיהות דלעיל:

אף שראו בני-ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים, יכלו המרגלים לטעון: "כי חזק הוא ממנו" – הנסים והנצחונות למעלה מדרכי הטבע שהיה לבני-ישראל במדבר, מכיוון שהיו באופן רוחני ובלי קשר לארציות וגשמיות, במילא יכלו לנצח את העולם.

אבל בכניסה לארץ ישראל, שם צריכה להיות ההנהגה באופן של התלבשות וירידה לענייני העולם והטבע, ודוקא באופן כזה (כנ"ל שזהו רצונו של מקום) – הרי שלא יכולים להתרחש ניסים כאלו שלמעלה מהטבע (וכמו שבאמת היה שהופסקו המן, הבאר וענני הכבוד). ובהנהגה באופן של התלבשות בעולם, טענו המרגלים, **אי אפשר לנצח את "ילידי הענק"!**

וזה היתה טענתם "אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו": בוודאי ריבון העולמים אשר לו הכוח והממשלה לעשות בעליונים ובתחתונים כרצונו, והעולם כולו הוא "כליו", כלים שלו – אבל **"להוציא את כליו"** להוציא את ניצוצי הקדושה הנמצאים בתוך העולם, ולהעלותם לקדושה (בסוד ברור הניצוצות), זאת אפשר לעשות רק שנמצאים למעלה מן העולם. וכיצד אפשר להיות "בתוך העולם", על-פי חוקי וסדרי הטבע, ולנהל את העולם ע"פ רצון הקב"ה שלמעלה מהטבע – זהו בלתי אפשרי!

יהושע וכלב ענו על טענה זו: **"אם חפץ בנו הוי" – כיון שרצונו וחפצו של הקב"ה שנביא לידי פועל את הכוונה האלוקית "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים", הרי ש"לחמנו הם וגו' וה' איתנו אל תיראום".** אין מה להתפחד ולהתפעל מהעולם, אף שהעולם נשאר בהעלמו (ש"עולם" הוא כידוע מלשון "העלם" והסתר – על שום שמסתיר את הקב"ה), בכל זאת, השי"ת מסייע תמיד לישראל, שגם בשעה שהעולם נשאר בלבושיו וסדריו – יצליחו בו באופן שלמעלה מדרכ הטבע, ולעשות ממנו כלי נאה לקב"ה.

כלפי האמת, נסים המלובשים בטבע נעלים יותר מאלו שאינם מלובשים בטבע: בנסים שלמעלה מדרכי הטבע נראה ונגלה כיצד הקב"ה אינו מוגבל ח"ו בלבושי העולם, וביכלתו לעשות בו כרצונו. אמנם הנסים המלובשים בדרכי הטבע ובתהלוכות העולם – בהם מתגלה איך הקב"ה אינו מוגבל גם ב"למעלה מן הטבע". כלומר: היה מקום לומר, כטענת המרגלים, שהדרך היחידה שהקב"ה יכול "להסתדר" עם העולם הוא ע"י שבירתו ושידוד מערכותיו כבקריעת ים-סוף; נסים המלובשים בטבע מראים שהקב"ה הוא נעלה גם מזאת ובידו להתנהג באופן שלמעלה מהטבע – בתוך הטבע, וכך יהיו הטבע והלמעלה מהטבע לאחדים בידו.

לְקִרְאָת שַׁבָּת

טו

בדרך כזו היה גילוי האלוקות בבית קדשי-הקדשים. שם נתחברו המקום והלמעלה מן המקום יחדיו – "מקום הארון אינו מן המידה"⁹, מידת הארון הייתה אמתיים וחצי על אמתיים וחצי, ומקום קדשי הקדשים היה עשרים אמה – ומידות אלו היו חייבים להיות כן – ועם זאת לא היה זה מן המידה.

עד"ז צריכים ישראל לפעול בארץ ישראל: מחד, חייבים להישאר בהגבלות ובהסדר דדרכי הטבע – ומאידך, שם לפעול את רצון הקב"ה שהוא למעלה מעלה מכל מידה והגבלה.

וזהו שאמר כלב: "עלה נעלה וירשנו אותה" – ב' עליות, עליה באופן של למעלה מדרך הטבע, ועליה אחרת גבוה הרבה יותר – למעלה מלהיות רק למעלה מדרך הטבע, והכח האלוקי לירד ולהתלבש בתוך לבושי הטבע!

וכוח זה מקבלים בבחינת "ירשנו" – ירושה. כמו בירושה שהיורש נעמד במקום המוריש לכל דבריו, כך בני ישראל, כאשר הם נכנסים לארץ ישראל ועוסקים במצוות מעשיות – מקבלים הם את כוחו של המוריש, אבינו שבשמים, ומכוחו "עלה נעלה וירשנו אותה", אפשר לפעול על העולם גם כשהוא נשאר בגדריו הקודמים.

וממנו ניקח לעבוד את ה' אלוקינו:

בחיי כל יהודי ישנם ב' תקופות: תקופת המדבר ותקופת הכניסה לארץ ישראל. בתחילת כל יום, כשהיהודי משכים לבית הכנסת, ומבית הכנסת לבית המדרש אזי הוא ב"מדבר", הוא עוסק ברוחניות¹⁰ ומתעלה מעלה מעלה. ואח"כ כשבא ל"הנהג בהם מנהג דרך ארץ" הרי הוא יורד לעולם המעשה, לארץ ישראל, לעסוק בעשיית רצונו של מקום.

יכול הוא לטעון: בשעה שהוא עוסק בתורה, ולומד את חכמתו ורצונו של הקב"ה, מובן שיש רק את הקב"ה ואותו; על אחת כו"כ בשעת התפילה כשהוא עומד כעבדא קמיה מריה בביטול לפני מי שאמר והיה העולם – אזי גם מציאותו שלו איננה קיימת "ואין עוד מלבדו"; אבל כשהוא יוצא מבית הכנסת לעסוק בדרך ארץ, כהוראת התורה הק' "וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה" – שם חייב הוא לנהוג כדרכי העולם.

כיצד אפשרי בכלל, שכאשר הוא עוסק ראשו ורובו כל היום במשא-ומתן ובעניינים גשמיים – שלא יתענג מהם, ותהיה מגמתו רק לעשות נח"ר ליוצרו? – אדרבה, טוען הוא, "ארץ אוכלת

(9) יומא כא, א. וש"נ.

(10) אף שהוא עוסק במצוות טלית ותפילין וכיו"ב, שהם עניינים גשמיים – מ"מ, הוא לא מתעסק בהגבלות של העולם.

לקראת שבת

יושביה, עצם העיסוק בענייני ארץ מגשם ומוריד את האדם, וזה מבלבל אותו אפילו בשעה שהוא צריך להיות עסוק בתורה ובתפילה!

על זה באה התשובה: זוהי טענת המרגלים! הם טענו שבכל הנוגע לענייני העולם "אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו". אבל האמת היא ש"אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ" – אנו הולכים בשליחותו וע"פ רצונו של השי"ת, יש לנו את הכוחות הראויים לכך, ויכולים אנו לחבר את העולם וטבעו עם הקב"ה שלמעלה מהעולם. "עלה נעלה וירשנו אותה"!

פנינים

דרוש ואגדה

לה' הארץ ומלואה

ראשית עריסותיכם חלה תרימו
תרומה

למה נסמכה פ' חלה לפ' ע"ז, ולומר לך, שכל
המקיים מצות חלה כאילו בטל ע"ז
(טו, כ. ויקרא רבה פט"ו, ו)

אמרו חז"ל (שבת לא, א) "אמונת זה סדר
זרעים", ופירש בתוס' (ד"ה אמונת) "שמאמין
בחי העולמים וזורע".

והחידוש בזה הוא, דהרי המשקיע בעבודת
השדה, עלול לחשוב, שגידול התבואה ורווחיו
שמקבל מעבודה זו, הם תוצאה מגודל יגיעתו
והשקעתו בשדהו, ו"כוחי ועוצם ידי עשה לי
את החיל הזה" ח"ו.

אך ישראל הזורע את שדהו יודע, שגידול
התבואה ואיכותה אינם באים מ"כוחו" של
האדם ח"ו, כ"א הקב"ה הוא ה"נותן לך כוח
לעשות חיל", ו"ברכת ה' היא תעשירי". ולכן
זריעתו אינה מפני שבכוח השדה להביא לו
פרנסתו, כ"א ש"מאמין בחי העולמים", שיביא
לו את פרנסתו ע"י הזריעה.

וזהו תוכן מצוות חלה, שהאדם מבין
ומכיר שלא מיגיעתו ועבודתו עשה את החיל
הזה, כ"א הקב"ה לבדו הביא לו את הברכה,
וא"כ הרי אין התבואה והעיסה שייכים לו,
אלא להקב"ה. ולכן הוא נותן את "ראשית
עריסותיכם" – "תרומה לה'", כי באמת שייכת
העיסה להקב"ה.

וזהו "כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל
ע"ז", כי בקיום מצות חלה מראה האדם שאין
כח ושליטה לשום דבר מבלעדי ה', ואפי'
פרנסתו אינה מגיעה מעצמה ע"פ דרכי הטבע
כ"א מהקב"ה לבדו.

(ע"פ לקו"ש חי"ח עמ' 183 ואילך)

המעשה הוא העיקר

וימצאו איש מקושש עצים כיום
השבת

מעשה המקושש הי' כו' מיד אחר מעשה
מרגלים, דאמר במדרש דלשם שמים נתכוון,
שהיו אומרים ישראל, כיון שנגזר עליהן שלא
ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחויבין
במצות. עמד וחילל שבת, כדי שיהרג ויראו
אחרים
(טו, לב. תודי"ה אפילו, בבא בתרא קט"ו, ב)

יש לעיין, מהו הטעם לזה שחשבו בני
ישראל דמשום שנגזר עליהם שלא ליכנס
לארץ, אינם מחויבים במצוות, דמדוע יפטרו
מחיוב המצוות בשביל זה?

ויובן זה ע"פ המבואר בסה"ק (ראה לקו"ש
ריש פרשתנו, ועוד) שהטעם לזה שרצו המרגלים
לישאר במדבר הוא כי רצונם הי' לעסוק כל
היום בתורה כמו שהורגלו במדבר, ולא רצו
ליכנס לארץ ישראל לעסוק גם בקיום מצוות
מעשיות, שהרי יצטרכו לזרוע את שדותיהם
וכו', ולהתחייב בתרומה ומעשר ובשאר
המצוות.

ועפ"ז חשבו ישראל דמכיון ש"נגזר עליהן
שלא ליכנס לארץ", ה"ז סימן ש"אין מחויבים
במצוות", שהיא עבודת "ארץ ישראל" כנ"ל.

ועל זה בא סיפור המקושש להורות, דאף
ש"לשם שמים נתכוון", ומחשבתו ושכלו היו
שלמים עם הקב"ה ותורתו, מ"מ מכיון שלפועל
חילל את השבת במעשה, נתחייב סקילה. והוא
הדבר בנוגע לאלו שנשארו ב"מדבר", דאף
שרוב עסקם הי' בתורה ובהבנת השכל, מ"מ
הרי הם "מחויבים במצוות", דעיקר עבודתם
הוא לקיים את המצוות במעשה.

(ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 93 ואילך)

בגדרי חיוב וראיתם בציצית

ידקדק בשינויים שבין הרמב"ם להטור גבי ענין "וראיתם" בציצית, ויסיק דאיפליגו בגדרו ע"פ ב' הפירושים שיש לפרש בתיבת "ציצית" / יראה המקור למחלוקתם בדברי חז"ל / יבאר עפ"ז שיטות הפוסקים בטלית קטן אי צריך ללבשו על הבגדים או לאו, ויוסיף לפלפל במנהגי טלית קטן השייכים לדין "וראיתם"

והנה, הטור אף הוא הזכיר בספרו (או"ח סכ"ד) למעלת הזהירות במצות ציצית, וז"ל: "אע"פ שאין אדם חייב לקנות טלית . . כדי שיתחייב בציצית כו' מ"מ טוב ונכון להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית שיהי' לו בגד קטן מצוייץ שילבש אותו כל היום כי עיקר מצותה על זכירת המצות ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך כו'".

חזינן, דהרמב"ם חילק ההשתדלות והזהירות במצות ציצית לב' פרטים בב' הלכות. תחלה קא משתעי במצות ציצית עצמה, ש"אין ראוי כו' שיפטור עצמו ממצוה זו כו' לעולם ישתדל כו' כדי שיקיים מצוה זו, ובהלכה בפ"ע מבאר הזהירות הבאה מזה, שהציצית מביאה לידי

א

יביא חילוק הרמב"ם והטור באופן הבאת דין וראיתם

בסוף הל' ציצית (פ"ג הי"א) כתב הרמב"ם: "אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו כו'", ובהלכה שלאח"ז (שם הי"ב): "לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן שנאמר (פרשתנו טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'".

מצות ציצית כתיקונה, אלא שחסר דבר הנוסף – השלימות שיש במצות ציצית – קיום ענין "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'".

ולכאורה תליא מילתא בב' הפירושים (שהביא רש"י (פרשתנו טו, לח)) בתיבת "ציצית"³: א) "ע"ש הפתילים התלויים בה כמו ויקחני בציצית ראשי" (יחזקאל ח, ג; ב) "ציצית על שם וראיתם אותו כמו מציץ מן החרכים" (שה"ש ב, ט), וכן הוא בספרי על הכתוב.

דהנה, לפי' הב' דשם "ציצית" הוא ע"ש וראיתם אותו, מובן ד"וראיתם אותו" הוא גדר מצות ציצית, וכשחסר "וראיתם אותו" חסר בחפצא דציצית, ולא קיים מצות ציצית כתיקונה; משא"כ לפי' הא' שהוא ע"ש הפתילים, הרי החפצא דציצית אינו אלא הפתילים עצמם, וא"כ קיום המצוה הוא כשלוּבש בגד עם הפתילים התלויים ויוצאים ממנה.

ומעתה י"ל דבהא קא מיפלגי, דלהרמב"ם "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'" (ש"הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן") הוא דבר נוסף על עצם מצות ציצית, שלכן חלקם לב' פרטים בב' הלכות, ומדגיש חילוקם: חיוב ההשתדלות במצות ציצית עצמה "קיום

זכירת כל המצות – "שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן"¹,

משא"כ הטור כללן ביחד כענין והמשך אחד, ולא הזכיר ע"ד ההשתדלות בקיום מצות ציצית בפ"ע, כ"א רק הזהירות במצות ציצית מצד זכירת כל המצות שבה, ומדייק שענין זה הוא "עיקר מצותה" דציצית.

ויל"ע מה ראה הטור לשנות בזה, ובמאי קא מיפלגי הכא.

ב.

יחדש דאיפליגו אי הוי חלק מגוף מצות הציצית או חיוב בפ"ע

והנראה לומר דבאמת פלוגתא יסודית נשנתה כאן בגדר הא דאמר קרא בפרשתנו "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", דהנה דברי הכתוב כאן יש לפרש בשני אופנים: ד"וראיתם אותו וזכרתם" הוא מגוף מצות ציצית (כדמשמע לכאורה מזה שנאמר בכתוב "והי' לכם לציצית וראיתם אותו גו'"), או ד"וראיתם אותו גו'" הוא דבר נוסף הבא כתוצאה מקיום מצות ציצית.

ונפק"מ לדינא, דלאופן הא' כיון דקיום מצות ציצית (כתיקונה) הוא כאשר ישנו ה"וראיתם אותו" בפועל, או שישנה האפשרות לראות הציצית², הרי אם חסר בזה – לא קיים מצות ציצית (כתיקונה); משא"כ לאופן הב' דקיום מצות ציצית הוא בעצם (עשייתו) ולבישתו, הרי גם כשא"א להיות "וראיתם אותו" קיים

3) גם בעוד מפרשי התורה נאמרו ב' פירושים אלה (ראה הרשב"ם, ר"י בכור שור ועוד), אבל הם פירשו זה בב' כתובים נפרדים שבציצית, בפסוק לח פי' "כמו בציצית ראשי קבוצת פתילים כו'", ובפסוק לט (בו נאמר וראיתם אותו) פי' "והי' לכם לציצית הציצית הזה הי' לכם לראי' שתראו אותו כמו מציץ מן החרכים" (ל' הרשב"ם). וא"כ אין מזה ראי' (כ"כ) על גוף מצות ציצית.

4) להעיר מאוה"ת פרשתנו ע' תרד, שמביא ממ"כ לרבות סוף פרשתנו "והי' לכם לציצית שתהא נראית" – "פי' שצריך שיהיו הציצית על בגדיו כו' כמ"ש הפוסקים כו'". – ראה לקמן ס"ו.

1) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 4-63.

2) ראה לקמן הערה 15.

ג

יביא מעורר מקומות שנראה כן דעת הטור

ומצינו אסמכתא לפרש כן דעת הטור, מהא דביאר הב"ח (ריש סי' כה) על דברי הטור במה שהקדים להתעטף בציצית לפני הנחת תפלין "לפי שציצית באים כדי לזכור כל המצות, אבל התפלין היא מצוה יחידית כו".

ולהעיר מדברי הב"ח (או"ח ס"ח ד"ה ונקראים ציצית. וכן בס' תרכ"ה קרוב לתחלתו), בהטעם שהביא הטור הכוונה במצות ציצית "ויכין בהתעטפו שצינו המקום להתעטף כדי שנזכור כל מצותיו לעשותם" אף "שאינן זה מדרכו בחיבורו זה לבאר כוונה לשום מקרא שבתורה" (ל' הב"ח שם סתרכ"ה), "דלפי שכתוב בפרשת ציצית (פרשתנו טו, מ) למען תזכרו ג' יורה כי עיקר המצוה וקיומה תלויות בכוונתה שיכין בשעת קיום המצוה" (ל' הב"ח שם ס"ח), "שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכין אותה הכוונה" (ל' הב"ח שם סתרכ"ה).

די"ל שזה אינו אלא לשיטת הטור ד"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" הוא מגוף מצות ציצית. אבל לדעת הרמב"ם הנ"ל דאינו מגוף המצוה, י"ל (דאף אם נדייק בתיבת "למען" כדברי הב"ח שם גבי תפלין וסוכה) שאני ציצית מתפלין וסוכה, דבתפלין וסוכה נאמרה תיבת "למען" על קיום המצוה, "והי' לך לאות ג' למען תהי' תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים" (בא יג, ט), "בסוכות תשבו ג' למען ידעו דורותיכם ג'" (אמור כג, מב-ג), ואילו בציצית – הכתוב "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי" בא בהמשך להכתוב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם", שלדיעה הנ"ל אינו

מצוה זו"; הזהירות במצות ציצית לפי שיש בה עוד ענין (מלבד עצם המצוה) – "שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן".

ובאמת הרמב"ם בריש הל' ציצית פי' לשון ציצית "שהוא דומה לציצית של ראש שנא' ויקחני בציצית ראשי", ולא פי' שהוא מלשון ראי'.

מיהא אחר שהשמיענו רחמנא דאיכא עוד זהירות מלבד גוף המצוה, שהוא דין וראיתם, שוב הוא דין נוסף במצות הציצית (ולא מצוה אחרת בפ"ע). ולהכי גם לדעת הרמב"ם למידין (שם פ"ג ה"ז) מ"וראיתם אותו" לדיני מצות ציצית, שאין לילה זמן ציצית⁵.

משא"כ הטור ס"ל ד"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" הוא מגוף מצות ציצית. ולהכי אין לחלקם לב' ענינים, וכמפורש בלשונו "להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית. . כי עיקר מצותה על זכירת המצות".

5) ולהעיר שמלשונו שם "חובת הציצית ביום ולא בלילה שנא' וראיתם אותו בשעת ראי'", משמע דלהרמב"ם אין מצוה בראייתו בפועל, אלא פי' וראיתם אותו היינו בזמן ראי'.

6) ומה שגם הטור הביא בריש ס"ח "ונק' ציצית ע"ש החוטין הנפרדים" – לא קשיא על דברינו, כי חזינן שהקפיד להזכיר הדבר רק בנוגע להלכה ש"ע"כ צריך להפרידם זמ"ז (כמ"ש הב"ח שם), ולא כברמב"ם שבזה התחיל כל הל' ציצית – כהגדרה על מצות ציצית (וראה רמב"ם שם פ"א סה"ח).

7) וכ"מ מדברי רבינו יונה בספר היראה קרוב לתחלתו, וכמו שהביא בבאורי הגר"א בשו"ע שם רסכ"ד.

וראה גם שו"ת הריב"ש ח"ב סקכ"ו (הובא בב"י שם סכ"ד). ולהעיר מפסקי דינים להצ"צ לאור"ח ס"ח (אות ז): אבל בציצית נוהרין כל העולם ואין זה מדת חסידות לבד כ"א מצוה דאורייתא כמ"ש וראיתם אותו וזכרתם כו". ע"ש.

לקראת שבת

כא

ציצית . . יש בה חמשה דברים מצות ציצית . .
עול מצות . . דכתיב וראיתם אותו וזכרתם את
כל מצות ה' ציצית דכתיב ועשו להם ציצית
וגו". ומשמע, שעול מצות, שהוא "וראיתם אותו
וגו", הוא דבר נוסף במצות ציצית.

ומעתה דאמרינן דכן ס"ל להרמב"ם, יומתק
לשונו (הל' ק"ש פ"א ה"ב) "ואח"כ פרשת ציצית
שגם היא יש בה ציווי זכירת כל המצות",
ולא כפרש"י בברכות (שם) שפי' "עול מצות –
ועשיתם כל מצותי". כי להרמב"ם גם זכירת
המצות, הכתוב "וראיתם אותו וזכרתם את כל
מצות ה'", אינה מגוף מצות ציצית אלא דבר
נוסף – עול מצות שנאמר ב"פרשת ציצית"¹¹.

אך באמת – כדעת הטור דהוי מגוף המצוה
ממש, כן מפורש כבר בזהר פרשתנו (רע"מ – קעד,
ב): ציצית פקודא דא איהו לאדכרא כל פקודי
אורייתא כו'.

ה

**יקדים מח' הפוסקים בטלית קטן אם צריך
ללבוש על הבגדים או תחתיהם**

והנה כ"ז הוא בקיום מצות ציצית מעיקר
הדין, היינו בטלית גדול, דגם להדיעה שאין
"וראיתם אותו" מגוף המצוה, ה"ה פרט בהמצוה,
ובמילא פשוט דמצות טלית גדול היא ללבוש
ע"ג הבגדים באופן שיש בו "וראיתם אותו

11) ובפירוש רש"י י"ל שכתב מה שלכו"ע, דגם
להדיעה ד"וראיתם אותו וזכרתם גו" הוא מגוף מצות
ציצית (כמו להפ"י דציצית הוא ע"ש וראיתם אותו שהביא
בפי' עה"ת כנ"ל ס"ב) יש בה גם "עול מצות", והוא מ"ש
בכתוב שלאח"ז "ועשיתם את כל מצותי". וראה לקו"ש
חל"ג ע' 154 הערה 50.

ולהעיר מזהר הרקיע אזהרה כ.

מגוף קיום המצוה⁸.

ובאמת גם לעיל מיני' מצינו דעל מ"ש הטור
(סי' כד) "גדולה מצות ציצית ששקולה כנגד כל
המצות דכתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל
מצות ה' ציצית עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים
י"ג הרי תרי"ג" – פירש הב"ח שהכל "הוא גורם
לזכרון, דע"י שיעלה על מחשבתו דציצית עולה
כו' תרי"ג ע"י כך יזכור כל תרי"ג מצות". ע"ש
בפרטיות. והוא דלא כפשוטת הפי', שהיא
מצ"ע שקולה⁹.

ד

יראה המקור לב' השיטות מדברי חז"ל

ונראה דהרמב"ם דפליג עלי' וסבר שאין
ראיתם מגוף המצוה, יליף לה מהא דמנחות (מג,
ב) "ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי לי' כו",
דמשמע דסבירא להו שאינו מעיקר המצוה.
ויתירה מזו משמע שא"צ שיראו אותן כפשוטו.
וכ"מ גם מזה ש"מבעי' לי' לכדתניא וראיתם
אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת
התלוי' בו ואיזו זו זו קרית שמע", דלפי דרשה
זו (וכן לפי הדרשות שלהלן שם: תניא אידך .
ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה
ואיזו זו זו מצות כלאים . . תניא אידך וראיתם
אותו . . כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב
בכל מצות כולן), פירוש "וראיתם אותו וזכרתם
גו" אינו שיראו אותן כפשוטו כו'¹⁰.

והכי נמי משמע בגמ' ברכות (יב, ב) "פרשת

8) וראה עולת תמיד או"ח שם סקי"א.

9) (וע"ד שנאמר בע"ז ושבט בפרש"י סוף פרשתנו
הלשון שקולה). וראה לקו"ש ח"ח ע' 97 ואילך.

10) וראה לעיל הערה 5. ועצ"ע.

וזכרתם גו".
 אותו וזכרתם ועשיתם – ראי' מביאה לידי
 זכירה כו",

וכיון שטעם לבישת ציצית הוא בכדי לזכור
 כל המצות כמ"ש וראיתם אותו וזכרתם גו',
 וכלשון אדה"ז בשו"ע שם – יש להבין למה
 ע"פ כההאר"ז¹² אין הציציות צריכות להיות
 מגולות?

ואף שבפ"ח שם נאמר בזה טעם ע"פ קבלה
 – טעמא בעי, שהרי לא יצוייר שהמקובלים יהיו
 נגד התלמוד כו' (כמובא להלן בהערה בסוף
 דברינו).

ו

יתלה השיטות בפלוגתא דלעיל

ולדברינו אתי שפיר:

לדעת המחבר, "עיקר מצות טלית קטן
 ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור
 המצות", לפי שקאי בשיטת הטור הנ"ל,
 וכמפורש בחיבורו ב"י (או"ח ס"ח ד"ה ומתוך מה
 שאמר), שדין הנ"ל הוא – "ממה שאמר (הטור)¹⁴
 בסימן כד כי עיקר מצותה על זכירת המצות
 ובכל שעה ובכל רגע צריך שיזכור נראה שעיקר
 מצות טלית קטן ללבושו מלמעלה כדי שתמיד

אבל לענין ט"ק, פליגי הפוסקים – אם תקנו
 שהאדם יקיים כל הזמן מצות ציצית בפני עצמה
 כמצוה פרטית (נוסף על קיום מצות ציצית
 בט"ג, שמקיים בו (גם) וראיתם אותו), או – שכל
 עיקר התקנה דט"ק היתה כדי לזכור את כל
 המצות תמיד:

כתב המחבר בשו"ע (או"ח ס"ח ס"א. והובא
 בשו"ע אדה"ז שם ס"ח כדלקמן) "עיקר מצות טלית
 קטן ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראה ויזכור
 המצות". ובמג"א שם (סקי"ג) "ובכתבים (היינו
 כתבי האריז"ל), דטלית קטן דוקא תחת בגדיו".

ובפשוטו¹², חילוק שיטות זה הוא המקור
 לשינוי מנהגים שמצינו בלבישת ט"ק: הנוהגים
 ללבוש הט"ק על בגדיהם למעלה, אזלי כפסק
 המחבר בשו"ע; והלובשים הט"ק מתחת
 לבגדיהם, נוהגים כדעת המג"א ע"פ כתבי
 האריז"ל.

ולכאורה יש לתמוה על עצם הענין דלבישת
 ציצית מתחת להבגדים – שהרי הטעם לכך
 שהציציות צריכות להיות מגולות – הוא ע"פ
 מה דאמר קרא (שהוא תוכן מצות ציצית)
 בפירוש "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות
 ה' גו"¹³, וגם דרשינן בגמ' (מנחות מג, ב) "וראיתם

בב"י לטור ס"ח שם כ' "וכן כתב נמ"י בשם הריטב"א".
 ובנמוק"י להלכות ציצית בשם הריטב"א שם כ' "ואפילו
 אותם שאין נוהגין אלא בט"ק ראוי ללבוש אותו על
 מלבושיהם לקיים בו יפה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
 עיניכם" (וראה לקמן בשו"ע ג' להערה 37 – הערה י).

14) וכ"כ בשו"ע ר"ס כד "ונכון ללבושו על המלבושים"
 בהמשך לתוכן דברי הטור שהביא שם [וכבר העירו על
 הכפל והסתירות בדברי המחבר, דכאן כתב "עיקר מצות
 ט"ק" ובס"י כד כתב רק "נכון" – ראה מאמר מרדכי ס"ח
 וכ"ד. ועוד. ואכ"מ].

12) וזאת למודעי: כל הביאור שבהשיחה לא בא
 לקבוע ולהוכיח איך שצ"ל המנהג בלבישת הטלית קטן,
 כי נהרא נהרא ופשטי', אלא רק להסביר טעמי חילוקי
 המנהגים הקיימים בזה.

לכללות השאלה – ראה שו"ת יחוה דעת (להגר"ע שי'
 יוסף) ח"ב ס"א ובס' שנסמנו שם.

13) כהובא בשו"ע אדה"ז ס"ח, וכפשוטו הלשון
 בשו"ע "שתמיד יראהו ויזכור המצות". וכן בטושו"ע ר"ס
 כד.

לקראת שבת

כג

יראהו¹⁵ ויזכור המצות¹⁶.

בלילה או כסות לילה וכו'; ואילו בפע"ח (שם ספ"א. מהר"י צמח בהגהותיו כו' (הובא בברכי או"ח שם ס"ח סי"א)¹⁸ מחלק בזה: "אין טלית וציצית בלילה . . . אך הט"ק צריך שישכב עמו אפי' במטה . . . לעולם לא יתבטל . . . אפילו בלילה אינו נפסק רק של גדלות לבדו הוא שמתבטל אבל ציצית (ד"ק) . . . לעולם לא יתבטל אפי' בלילה לכן נקרא ט"ג וט"ק ולכן ראוי לזהר שלא להסיר מעליו ט"ק בשום זמן אפילו בהיותו ישן¹⁹ רק בכניסתו למרחץ, לכך ראה דוד עצמו ערום במרחץ ולא בהיותו ישן כי אז הי' לו ט"ק כנ"ל²⁰. והיינו כי ע"פ כתהאריז"ל אין תקנת הט"ק בעיקרה בשביל קיום מצות "וראיתם אותו²¹ וזכרתם את כל מצות ה'".

ז

יפלפל בעוד פרטים ומנהגים בטלית קטן

ומעתה יש לעיין עוד לעוד מנהגים בט"ק. הדנה, בחילוק מנהגים הנ"ל בענין הבגד (הטלית קטן), איכא עוד מנהג בנוגע להציציות – שכמה מהלובשים הט"ק תחת הבגדים, נוהגין שיהיו הציציות מבחוץ.

ויש לעיין, אם מנהג זה שיהיו (רק) הציציות מבחוץ, הוא ג"כ ע"פ כתבי האריז"ל, היינו שע"פ האריז"ל הט"ק צ"ל מתחת להבגדים, אבל

ובשיטה זו קאי רבינו הזקן בשלחנו, שבתחלה כ' (ס"ח סי"ז) "כשיתעטף בציצית יכוין שציונו הקב"ה להתעטף בציצית כדי שזכור כל מצותיו לעשותם שנאמר וראיתם אותם וזכרתם את כל מצות ה'", ואח"ז ממשיך "וכיון שטעם לבישת הציצית הוא כדי לזכור המצות לפיכך הלובש טלית קטן יזהר ללובשו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות", וממשיך "ואותן הלובשים אותו תחת הבגדים יזהרו שילבשו אותו באופן שיראו הציצית תמיד שע"י ראייתן יזכרו המצות תמיד", שמדייק "יזהר" ו"יזהרו", כי בלי זה חסר בגוף מצות ציצית.

אבל לפי מ"ש בכהאריז"ל, ענין טלית קטן אינו אלא בשביל קיום מצות ציצית לבד, ומה"ט הי' מניחן למטה תחת כל הלבושים¹⁷, לפי שבט"ק אינו נוגע (ואינו שייך) הענין ד"וראיתם אותו וגו'" כי אם בטלית גדול.

וכמודגש גם בהחילוק בנוגע לציצית בלילה: ע"פ הפסק בשו"ע (או"ח ר"ס יח ובנו"כ שם. שו"ע אדה"ז שם) "לילה לאו זמן ציצית הוא דאמעית מוראיתם אותו" – אתמעט כל מה שלובש

15) ומ"ש בשו"ע שם סכ"ד ס"ג רק "טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך" (וראה ביאורי הגר"א שם סק"ז), דלכאורה לפי הנ"ל הרי זה מגוף מצות ציצית – י"ל, כי הראי' והסתכלות בפועל אינה מעכבת, והרי המדובר בשעת העטיפה שאז הרי זה גלוי ונראה לפניו (וראה ביאורי הגר"א שם סק"ח).

16) וכמפורש בשל"ה קיא, סע"ב ואילך (ע"פ זהר פרשתנו קעד, ב), דעיקר מצות ט"ק לקיים תמיד וראיתם אותו וזכרתם (ולכן "עיקר העונש הוא על בלתי זהיר בט"ק אשר הוא לבוש בכל עת").

17) וכהלשון באור צדיקים ועוד (דלהלן הערה 25) עיקר מצות ט"ק על החלוק כו'.

18) וראה גם בסידורי האריז"ל הנ"ל. ועוד.

19) הובא במג"א שם סכ"א סק"ב (מ"כתבי האר"י).

20) במג"א הקשה על הראי' שבכתבי האריז"ל הנ"ל. וראה נו"כ השו"ע שם. ובארוכה בברכי" ס"ח שם. ואכ"מ.

21) ראה פע"ח (דלהלן הערה 32). וראה סידור האריז"ל קול יעקב (דלהלן הערה 36) "אף בלילה אף שהוא זמן פטור מהברכה מוראיתם אותו כו'".

וגם לכאורה אין להכריע כן ממה שהביא אדה"ז (שם סי"ח) מהלבוש (שם סי"ד – כנסמן עה"ג) "וכיון שטעם לבישת הציצית הוא כדי לזכור המצות, לפיכך הלבוש²⁴ טלית קטן יזהר ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראוהו ויזכור המצות, ואותן הלבושים אותו תחת הבגדים יזהרו שילבשו אותו באופן שיראו הציצית תמיד שע"י ראייתן יזכרו המצות תמיד" – כי גם בזה לכאורה אינו ברור אם זהו לפי שעיקר הקפידא שבכתבי האריז"ל אינה אלא על הט"ק ולא על הציצית, או שזהו רק כדי לחוש לפסק ההלכה (דברי המחבר בשולחן) שיהיו הציציות מחוץ להבגדים.

ולכאורה הי' נראה לפתור הספק ע"פ מ"ש במקור הדברים בכתבי האריז"ל, ד"הי' נוהג מורי (האר"י) זלה"ה כשהי' לובש הציצית . הטלית גדול הוא למעלה מכל המלבושים והט"ק הוא תחת כל המלבושים²⁵ ושלא כדעת קצת המקובלים שמניחין אותו למעלה מכל המלבושים והוא שיבוש²⁶, אמנם יניחנו על החלוק" (לשון הפע"ח שער הציצית פ"א)²⁷. ובטעם

הציציות עצמן צ"ל בחוץ, או שזהו בכדי לחוש לפסק המחבר, אבל באמת ע"פ האריז"ל לחוד – גם הציציות היו צ"ל מכוסות תחת הבגדים.

והנה מהמשך לשון המג"א "ונ"ל דצריך שיהיו הציציות מבחוץ כו", אין לדייק לכאורה, שגם לה"כתבים" צריכין להיות מבחוץ – כי [מלבד זאת ש"ל שגם כוונת המג"א היא שיש להחמיר לצאת גם לדעת המחבר, הנה י"ל ש] עיקר²² כוונת המג"א במ"ש "שהיו הציציות מבחוץ" אינה שיהיו מחוץ להבגדים (באופן שיוכל לראותן תמיד), כ"א – שיהיו מחוץ להכנפות, וכהמשך לשונו שם "ודלא כאותם שתוחבין אותן בהכנפות, ע"ד מ"ש בגמ' (מנחות מא, ב ובפרש"י שם – ראה מהה"ש ופרמ"ג א"א) למג"א (שם) אין ציצית אלא יוצא כו" (וכן משמע בשו"ע אדמו"ר הזקן (או"ח שם סי"ט) שלא הביא מ"ש ב"כתבים" (כבמג"א), ומ"מ העתיק דברי המג"א בסעיף בפ"ע "צריך שיהיו הציציות מבחוץ שנאמר וראיתם אותו ודלא כאותן שתוחבין אותו בהכנפות"²³.

22 ראה בהערה הבאה.

23 אלא שמסיום הלשון במ"א (ואדה"ז) שם "לכן נ"ל דאנשים ההולכים בין העכו"ם יוצאין בזה אך בשעת הברכה יהיו מגולין כדי הילוך ד"א" משמע דכוונתו לב' הענינים: שיהיו יוצאין ולא תוחבין בתוך הכנפות, ושהיו מגולין לא מכוסין.

אבל מזה שאדה"ז כ' ענין הנ"ל (לא בהמשך ההלכה שצריך ללבושו על בגדיו שיראו הציצית תמיד (שבסי"ח), אלא) בסעיף בפ"ע (סי"ט) "צריך שיהיו הציציות מבחוץ וכו' ודלא כאותן שתוחבין אותו בהכנפות", משמע לכאורה שהו"ע בפ"ע, שהם ב' ענינים ב"וראיתם אותו": (א) שילבשו אותו באופן שיראו הציצית תמיד (שכ' בסעיף יח), (ב) שיהיו הציציות מחוץ להכנפות – כי מצד דין הא' אם הכנפות והציצית אינן מכוסות, גם כשהציצית הם בתוך הכנפות, מתקיים "וראיתם אותו" – דהרי רואים הקשרים וכו' שיוצאים מהכנפות אף שאין רואים החוטים

התלויים מחוץ להקשרים כו'. ולכן מוסיף בסי"ט לימוד מיוחד "צריך שיהיו הציציות מבחוץ שנאמר וראיתם אותו ודלא כאותן שתוחבין אותו בהכנפות". ועצ"ע.

24 בלבוש שם לא הביא דין הנ"ל שבשו"ע (שיזהר ללבושו על בגדיו וכו') כאן (וכתבו בסי"ד) – אלא כותב "וכיון שטעם . . המצות לפיכך אותם הלבושים הט"ק תחת הבגדים יזהרו כו".

25 ועד"ז הוא בנגיד ומצוה וסידור האריז"ל (סידור הר"ש מרשקוב; זאלקווא תקמ"א; סידור ר' אשר). וראה גם אור צדיקים (להר"מ פאפריש) ס"ז (הל' ציצית) ס"ט. – ראה מאסף לכל המחנות לשו"ע או"ח ס"ח שם.

26 ובשער הכוונות שבהערה הבאה: וטעות גדול הוא בידם הפך האמת.

27 ועד"ז הוא בשער הכוונות (ענין הציצית דרוש ו' ודרושי תפלת השחר פ"ג) ועוד – הובא במאסף לכל

מכוסות³² – תחת הלבושים ולא מבחוי³³. ולפי זה, הרי הנוהגים לגלות הציציות זהו רק לצאת גם לדעת המחבר, אבל ע"פ כתבי האריז"ל³⁴

הדבר מבואר שם, כי "ענין ציצית ט"ק שהוא בחי הפנימית כו' וט"ג הוא²⁸ כו" (לשון הפע"ח שם)²⁹.

ומובן³⁰, דטעם הנ"ל בנוגע לט"ק הוא (גם ובעיקר) על הציצית "שהוא בחי הפנימית" (ובפרט, שהבגד עצמו אין בו קדושה וכו'³¹). ולפי זה, הרי גם הציציות שבט"ק צריכות להיות

32 ועפ"ז, מ"ש בשער הכוונות שם (בדרוש ז'. ועד"ז בפע"ח שם ספ"ו. והובא בסידור האריז"ל הנ"ל, אור צדיקים שם. ועוד) "כי האדם צריך להסתכל בציציות בכל שעה ורגע כמשה וראיתם אותו כו", קאי בעיקר לא בט"ק אלא בט"ג [וכהמשך הלשון שם דב"ההסתכלות יש ב' כוונות . . המסתכל בהם בעת תפלת שחרית בק"ש . המסתכל בהם שלא בזמן התפלה", דכמו שההסתכלות בעת תפלת שחרית בק"ש, הכוונה להט"ג שבו מתעטף בתפלה, עד"ז הוא ההסתכלות שלא בזמן תפלה (דק"ש וברכות הק"ש. ואולי גם נוסף ע"ז – כי בימיהם היו כמה שהיו לובשים ט"ג לא רק בשעת ק"ש ותפלה – ראה מ"ח מסכת ציצית פ"ה מ"ג)]. וכ"מ בפע"ח שם שכ' בסיום כוונת ההסתכלות "ולכן ביום נוהגין הציצית שאז יכולין להמשיך הראי' משא"כ בלילה שהדינין גוברין ואז אין בידינו כח להמשיך הראי'". והרי זה שרק "ביום נוהגין הציצית" הוא רק בט"ג משא"כ ט"ק הוא תמיד כמ"ש בפע"ח שם ספ"א ועוד (הובא לעיל בפנים סוס"ו).

ואת"ל שקאי בט"ק (וכ"מ במצת שמורים הל' ציצית, סוד הסתכלות בציציות תמיד), אולי י"ל לכוונתו לא בראי' כפשוטו אלא בהסתכלות, היינו התבוננות וכוונות כו'. וראה לקמן הערה 37. ועצ"ע.

33 בסידור הרש"ר (ועוד. ועד"ז באור צדיקים שם) "בטלית קטן יעשה הציצית שלפניו ארוכים שיהיו מזומנים לו בכל עת לראותו". אבל יש לפרש, דאין הכוונה שיהיו גלויים בפועל, אלא שיהיו מזומנים לו בכל עת שרוצה באופן שיוכל בקל להגבי' בגד העליון שלו לראותו. גם – לא הובא ענין זה בשער הכוונות ופע"ח שם. ובמאמר מרדכי (להר"מ כרמי) או"ח סכ"ד ס"א בסופו, ג"כ תפס שפשוט שגם הציצית מכוסות דלא כהב"י, ומסיים "הלכך יותר נכון . . וכן נוהגין העולם ללבושו תחת הבגדים. וכ"כ המ"א . . בשם האריז"ל, דט"ק דוקא תחת בגדיו".

וכ"מ מהראי' שבמקור חיים (להר"ח הכהן) להל' ציצית ס"ח ס"א – הובא בס' יפה ללב (להר"י פאלאגי) לאו"ח שם.

34 וכ"מ מפשטות דברי הב"י או"ח סכ"ג*; פרישה שם. ומפורש בב"ח (וש"ך) יו"ד שסס"ז (סק"ד) "נהגו

המחנות שם. וראה גם בהנסמן בהערות הקודמות.

28 בפע"ח שם "פנימית של ג"ת דיצירה וט"ג הוא בחי חיצונית שלהם". וראה בהמשך הענין שם בפע"ח, מה שמתרץ ממ"ש דיצירת קטן, אינו רק בעשי' – דיצירת קטן הוא בחי עיבור. ע"ש ובשער הכוונות שם (הובא הענין גם בתו"א תולדות יו, רע"א (בל' אדמו"ר נ"ע בעצמו)). וראה נהר שלום ב"כוונות הב' טליתות". ואכ"מ.

29 ועד"ז הוא בשער הכוונות, נגיד ומצוה וסידור האריז"ל שם. וראה הערה הקודמת.

30 וכן מוכח ממש"כ בזהר (ח"א רד, סע"ב ואילך) ש"בר נש" אחד פגע בר' חייא ור' יוסי ולא ראה אותם לובשים ציצית, היינו שהציציות שלהם לא היו נראים בחוץ, ועד כדי כך, דגם כאשר ה"בר נש" חשד בהם שהנהגתם אינה כדעבי – לא ביארו לו (גם אחר שראה שהם "זכאיין") למה מתנהגים כן (עד"ה המסופר בזה"ג (קפו, א), שר' יצחק ור' יהודה תרצו והסבירו למה לא קראו ק"ש), כי לפי דעתם פשוט שגם הציציות צ"ל מכוסות.

וראה ניצוצי אורות וניצוצי זהר (להרב מרגליות) לזהר שם.

31 אלא שע"פ האריז"ל הכוונה בזה שאין בו קדושה, היינו ש"אין בנו כח להשיגו ולכן אין הקדושה חלה על הטלית עצמו . . אבל הציציות הנמשכים ויוצאים מן הטלית הזה יש לנו בהם יותר השגה ולכן נק' תשמישי מצוה" – ראה שער הכוונות שם דרוש ב' בתחלתו. פע"ח שם פ"ג (ראה שמן ששון לשם). תו"א מג"א ק, א. לקו"ת פרשתנו מד, ב.

(* ובשו"ע אדה"ז שם לא משמע כן. ואכ"מ.

אין צורך בדבר³⁵, ואדרבה, זהו טעם הנוהגים ללבוש הט"ק תחת הבגדים³⁶ באופן שגם הציצית הן מכוסות³⁷.

העולם היתר בטליתות קטנים תחת בגדיהם כיון שהציצית מכוסים³⁸.

זה שהט"ק הוא תחת הבגדים, מפורש בכמה פוסקים – בעל העיטור הל' ציצית סוף החלק השלישי; ספר היראה לרבינו יונה קרוב לתחלתו; מרדכי הל' ציצית סתתקמ"ג (בשם מהר"ם מרוטנבורג) ותענית סי' תרלז; שו"ת הרדב"ז ח"ה ב' אלפים ק; שם ב"ק.ס. ועוד. אלא שבכל הנ"ל א' אין מבואר שכ"ה בנוגע להציצית. ב' לא נאמר שכ"ה ע"פ הלכה, אלא שבכמה מהם מעשה רב. ואכ"מ.

35) וכ"מ קצת מהנהגת אנשי מעשה (הובא בלקוטי מהרי"ח מצות ציצית) שלובשים שני ט"ק, א' תחת הבגדים על חלוקה כדעת האריז"ל וא' על הבגדים כדעת הטושו"ע. – ולא ראיתי נוהגין כן במדינתנו.

36) אבל ללבוש ט"ק על הכתונת ולמעלה ממנה, בגד קצר (ושליעט), לכאורה אין יוצאים עי"ז לפי כהאר"ז, שהרי בכתהאר"ז מדייק "תחת כל המלבושים... יניחנו על החלוק" (פע"ח שם פ"א), "למטה משאר מלבושיו ע"ג חלוק" (שער הכוונות שם דרוש ו), ועד"ז בשאר מקומות הנ"ל, וכהובא במג"א שם "תחת בגדיו", ובס' קול יעקב: האריז"ל ה' נוהג ללבוש הטלית קטן בביתו על חלוקה בלי הפסק שום מלבוש.

37) והנה עפ"ז ה' לנו לעיין במה שכמה מההולכים לאור תורת אדמו"ר הזקן בשולחנו הזהב, וביניהם גם מחסידי חב"ד – שהציציות אצלם לא היו מגולין בחוץ. דלכאורה אינו מובן, שהרי דברי אדה"ז בשולחנו ברורים ד"אונתן הלובשים אותו תחת הבגדים יזהרו שילבשו אותו באופן שיראו הציצית תמיד כו". ואין לתרץ ע"ד שמצינו (ב"ק פג, א. סוטה מט, ב. רמב"ם הל' ע"ז פי"א הא"וה"ג. טושו"ע יו"ד סקע"ח ס"א וב') לענין "המספר קומי" שהוא "מדרכי האמורי", ד"אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות – כי כמה מהנ"ל מצאנו ראינו שלא היו הציציות שלהם גלויות הגם שלא היו "קרובין למלכות" (וגם באלו שהיו צריכים להשתדל עבור בני"אצל המלכות – עשו כן גם בומן שלא עסקו בוה). גם מובן שאין הטעם בזה לפי שבאותו הזמן היו הולכים בין הגוים כו' (ראה ערוך השלחן או"ח ס"ח סי"ו. מ"ב שם סק"ו), כי המדובר גם בחסידים שקיימו כל מנהגי ישראל, ופשיטא – פסק דין של רבינו הזקן בשולחנו!

ואולי י"ל בזה ע"פ המסופר בשער הכולל (פ"א סק"א, נעתק גם בשו"ע אדה"ז (קה"ת) או"ח ח"א בסופו (קפד),

ב) "מפי הרה"ג החסיד המפורסם ר' הלל פאריטשער זי"ע אשר פעם אחד שאלו את אדמו"ר הזקן איך לנהוג בדבר שהמקובלים מחולקים עם הפוסקים, והשיב אדמו"ר מסתמא יש לנהוג כהמקובלים. ושאלו אותו הלא הוא בעצמו בשו"ע שלו (או"ח סכ"ה סכ"ח) כתב שיש לילך אחר הפוסקים, והשיב כן כותבים הפוסקים (ובשו"ע נמשך אחר הפוסקים) אבל המקובלים כותבים לילך אחר המקובלים נגד הפוסקים* (שהכריעו נגד המקובלים, ומובן שאין לומר שהמקובלים יהיו נגד התלמוד (או הפוסקים שלמדו דבריהם מן הגמ', שבוה כל ישראל שווים) כמבואר בשו"ע סימן ס"ח"). ומסיים בשער הכולל שם: וכ"ה בשערי תשובה סכ"ה סקי"ד בשם הרדב"ז והתחכם צבי. ועפ"ז, ההנהגה דאלה שלבשו הט"ק וגם הציצית בפנים, שיסודה ע"פ מ"ש בכהאר"ז (כנ"ל) – ה"ה ע"פ הוראת אדה"ז עצמו, לנהוג כהמקובלים (האריז"ל וכו') במקום שאינו כפי הפוסקים.

ועדיין יש מקום עיון בדבר לאידך גיסא: לפי הנ"ל ה' צ"ל כן מנהג כל אלה ההולכים לאור תורת אדה"ז, שהיו הציציות מכוסות ביחד עם הט"ק, ולמעשה רואים שכ"כ נוהגין כפסק אדה"ז בשולחנו, ללבוש הט"ק תחת הבגדים באופן שיראו הציציות – שלא ע"פ כתבי האריז"ל הנ"ל.

א) וכן הכריע בסידורו בד"כ – כהמקובלים ולא כהפוסקים (ודלא כבשו"ע שלו) – שער הכולל שם בריש הפרק. ולהעיר משו"ת צ"צ או"ח סי"ח אות ד'. שו"ת דברי נחמי" או"ח סכ"א.

ב) להעיר ממכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, באג"ק אדמו"ר מהרי"צ ח"ז ע' קלא. סה"ש תש"ה ע' 115.

ג) ואולי מנהג כו"כ בדורנו, שלא רק שהט"ק הוא למטה מתחת לבגדים (כבימהם, שכל השקו"ט ה' אם ישנו בגד עליון המכסה הט"ק והציצית), אלא שהט"ק תחוב במכנסיים, ורק הציציות מוציאים אותן, וע"ז עוד לובשים בגד עליון – הוא לחוש לדעת כתבי האריז"ל.

ד) משא"כ בדרושי תפלת שחרית שם. ואולי י"ל דקאי אדלעיל מיני' וצ"ע.

אבל באמת לפי המבואר בפנים דשיטת האריז"ל היא משום דס"ל דליכא דין וראיתם – אתי שפיר, ובהקדים דיוק בלשון כהאר"ז שם: בשער הכוונות (ב"ענין ציצית") מביא ענין זה בתור הנהגת האריז"ל עצמו אבל לא הורה בפירוש שכן צריך לנהוג כאו"א. וגם בפע"ח כתב ה"ה נוהג מורי... כשהי' לובש הציצית קטן כמו בשעה שהי' עולה כו' אז ה' מעטף בו ומורידו מן הגוף כדרך לבישתו, אמנם זה השינוי הנ"ל הוא כי

בכל בני כ"א בחלק מהם, וי"ל מפני שזהו "אפס קצהו ושמץ מנהו" מהעבודה הנעלית של האריז"ל.

ולהעיר, שבהנהגת כ"ק מ"ח אדמו"ר ראינו, שאף שהי' לובש הט"ק, באופן שכאשר הבגד העליון הי' פתוח, היו הט"ק והציציות נראים – אמנם בכמה זמנים במשך היום הי' הבגד העליון סגור (מכופתר) ומכסה הט"ק והציציות. – אבל לא שמענו ממנו – בכ"ז.

(ה) להעיר מברכ"י שם ד"ה ומ"ש דאין ראי', בחילוק אם הר"ח"ו כותב מנהג האריז"ל לחוד או לשון סתמי שאז הוא לכאז"ל.

(ו) ומ"ש בשער הכוונות "שלא כאותם המתיהרים ללבשו ע"כ בגדיו" אין הכוונה לחשוש יהרא (ע"ד מ"ש בשו"ת מהר"י ברונא סצ"ו), אלא הכוונה דיוהרא הוא חיצוניות וט"ק הוא פנימיות. ועצ"ע.

(ז) ולהעיר גם מל' אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שצויינה בהערה ב.

(ח) ומה שהבגד גופא לובשים תחת כל הבגדים, היינו בכדי שיהי' להם גם הענין ד"פנימי". וראה בהנסמן בהערה ה.

(ט) כמעשה רב במנחות מד, א. ובכו"כ דרז"ל. וראה בארוכה במפרשי התורה פרשתנו – אברבנאל, ספורנו. ובכ"מ.

(י) ועפ"ז יומתק מה שהביא הנמוק"י (הג"ל הערה 13) הכתוב הנ"ל, שהוא המקור לדברי הב"י בשלחנו כמ"ש בב"י ס"ח שם.

הט"ג הוא למעלה כו' והט"ק הוא תחת כל המלבושים, וממשיך "שלא כדעת קצת מקובלים כו'". והיינו, דגם לפי המקובלים יש מקום ללבוש הט"ק למעלה מן הלבושים, אלא שהנהגת האריז"ל עצמו לא היתה כן. ובטעם הדבר י"ל, דגם לפי מ"ש בכתהאריז"ל, ישנו גם בט"ק הענין ד"וראיתם אותו", אלא שחלוק גדר "וראיתם אותו" בט"ק מבט"ג (וראה לעיל הערה 32), דבט"ג "שהוא בחי' חיצוניות כו'", גדר "וראיתם אותו" הוא כפשוטו – ראי' בחיצוניות, כי זה נוגע להנהגה חיצונית "שלא יודמן חטא לידו" (ל' שער הכוונות שם דרוש ז. פע"ח שם פ"ו), ויבוא לידי שמירת כל המצות; משא"כ בט"ק ש"הוא בחי' הפנימיות", גדר "וראיתם אותו" הוא ראי' פנימית, והיינו ראי' והסתכלות בפנימיותו, קדושת ועליית האדם עצמו למעלה נעלית יותר במצות.

ועפ"ז מובן מה שכו"כ מבני, וגם מהחסידיים לובשים הט"ק תחת הבגדים – ונוהרין שהציצית יראו מבחוץ, בהתאם לפס"ד אדה"ז בשלחנו, ולא כפי הוראת אדה"ז עצמו שיש לנהוג כהמקובלים נגד הפוסקים, כי הנהגה זו של האריז"ל, אינה הוראה לרבים (עיין בשוה"ג הערה ה), כי בני זקוקים לזכירת כל המצות כפשוטה, הן בסו"מ שלא יודמן חטא על ידו, כבהמשך הכתוב "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", והן בוע"ט, קיום כל המצות, והוא ע"י "וראיתם אותו" (שאז) וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם". ורק בחלק מהם – שייך מעין הנהגת האריז"ל – שהט"ק וגם הציציות יהיו מכוסות, כי אין צריכים (כ"כ) לגדר "וראיתם אותו" כפשוטו (במשך כל היום וכל רגע) בשביל זהירות וקיום מצות כפשוטו, ואצלם מאיר יותר ענין הראי' בפנימיות. ומהאי טעמא גם בדור שלפנינו לא ראינו הנהגה זו ללבוש ט"ק תחת כל הבגדים באופן שהציציות תהיינה מכוסות

לימוד התורה בכל עת ומצב

גם בעת שטרוד לימי החתונה עליו ללמוד בהתמדה, ואדרבה

מ"ש שלרגלי הכנות לחתונתו בשעה טובה ומוצלחת, הוכרח להפסיק חלק מקביעות שיעוריו בתורה, הנה לא נראה לי הדבר כלל וכלל,

ואדרבה אם בימים הרגילים צריך להתחזק ולהתאחז (אנהאלטען) בתורה, שזהו הצנור והכלי להמשכת וקבלת ברכה והצלחה, הרי עאכו"כ שמוכרח הדבר בתור הכנה לחתונה, ואף אם אמת הדבר שטרדות מרובות לו ביחס עם ההכנות להחתונה, אזי עליו לסדר לקצר זמן הקביעות, אבל לא לבטל לגמרי קביעות איזה לימוד שיהי' כי אין אתנו יודע לאיזה מקצוע שבתורה זקוק הוא יותר באותה שעה ובאותו מקום וכו'.

ובזה מתרצים מאמר רז"ל בערובין נ"ד ע"א, חש בראשו יעסוק בתורה כו' חש בגרונו יעסוק בתורה וכו' רפאות תהי –

והקושיא פשוטה, שהרי רואים שהחש בראשו ועוסק בתורה ובכ"ז אינו מתרפא על אתר, וכמה תירוצים בדבר, ואחד מהם הוא, אשר התורה היא קומה שלימה, וכמ"ש זאת התורה אדם. ובמילא יש בה ענינים ששייכים לראש ויש ששייכים לגרון וכו' וכשחש בראשו יעסוק בתורה, ואם יצליחו השי"ת שידמן לו החלק שבתורה ששייך לראש, אז יתרפא כו' אבל לא כל אחד יש לו עינים זכות ובהירות למצוא את המקום בתורה המיוחד לאבר פלוני.

לקראת שבת

כט

וככל הדבר הזה ג"כ בנדון דידן, שאין אנו יודעים איזה חלק בתורה שייך יותר למצבו עתה, וכיון שבהשגחה פרטית יש לו קביעות עתים בכמה מקצועות שבתורה, עליו להחזיק בכולם. ובאם אי אפשר בכולם כמקדם, אז רק לקצר במשך זמן הקביעות, אבל לא לבטל קביעות שיעור זה לגמרי.

(אגרות קודש ח"ה אגרת א'רסט)

דווקא בגלל שטרוד הוא עליו להוסיף בלימוד התורה

...ומ"ש שמפני הטרדות לא יכול להשתתף בענין הנ"ל וכו',

הנה פליאני עליו, כי הרי איפכא מסתברא, ומשל למה הדבר דומה לאדם שנחלש בגשמיות ואומרים לו להוסיף באכילה ושתי' ויענה ע"ז שכיון שחלוש הוא אין לו כח לאכילה ושתי', ולכשיבריא אז, יוסיף באכו"ש, וה"ה בהנ"ל שכשרואה שטרוד בענינים המבלבלים ומקלקלים ואין בהם נחת, הנה אחת העצות להפטור מזה הוא להיות טרוד בענינים דחיוק התורה והיהדות והבלא מפיק הבלא ובפרט בענין דתורה הרי ידוע מרז"ל כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר, ועוני ועושר הרי הם לא רק בכסף וממון אלא גם בזמן וכו'...

(אגרות קודש ח"ז אגרת ב'קסד*)

חיסרון בפרנסה ובריאות הוא מצד שגרע בלימוד התורה

לאחרי שתיקתו נתקבל מכתבו מאסרו חג זמן מתן תורתנו, חדור בהעדר שביעת רצון ממצב פרנסה בריאות כו',

ואפשר קצת ביאור לזה מה שלא הוסיף ואפשר גם גרע במשך זמן זה מהקביעות עתים בתורתנו תורת חיים שהיא הצנור והכלים להמשכת וקבלת ברכות השי"ת בהמצטרך לאדם לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, כמ"ש אם בחקותי תלכו ופרש"י שתהיו עמלים בתורה, ונתתי גשמיכם וגו' כל הברכות האמורות בפרשה,

ויה"ר שיוסיף בזה וכאילו כבר המשיך ברכות השי"ת בפועל בהענינים אודותם כותב, ומובטח בורא עולם לקיים הבטחתו האמורה בכתוב הנ"ל.

(אגרות קודש ח"ג אגרת ד'תנב)

אין להוציא הילדים מהשיבה שיעזרו בפרנסה, אלא ע"י לימודם יתוסף בפרנסה

במענה על מכתבו - שנתאחר קצת דרך הילוכו - בו כותב אודות מקום פרנסתו שאינו במקום המתאים, וזה השפיע ג"כ על הפרנסה ומסתפק אם להוציא הילדים מהשיבה בכדי שיעזרו לו

בפרנסה.

והנה בודאי אשר גם לחשוב עד"ז אין צריך, ואדרבה על ידי לימודם בתורתנו תורת חיים יתוסף בברכות נותן התורה הוא בורא עולם ומנהיגו בהמצטרך להוריהם, זאת אומרת, גם בפרנסתו ובבריאותו, ויש להשתדל בעצות אחרות אבל לא למעט ח"ו באותו הענין שעל ידו מתוסף ברכה גם בעניניו הוא.

(אגרות קודש חי"ד אגרת ד'תתפג)

בטחון בעלי-עסקים

- חלק ראשון -

ובאמת מוכרח לכל בעל עסק ירא ה' להרגיל עצמו במחשבה טובה זו לצייר לעצמו בכח הבטחון שפרנסתו מזומנת לפניו, ואם מתאחר איזה זמן הנה הא-ל הטוב יתברך ויתעלה ישלם לו במיטב ויהי' בשמחה באמת.

לעורר בעצמו האמונה והבטחון

ובדבר ההתאוננות בעניני הדאגה שדואגים איך נגמרו העסקים אשר זה מחליש את הבריאות ומבלבל במאד.

הרי השכל הבריא שולט על הלב בטבע תולדתו הנה מלבד זאת הרי המאמין לא יחוש לכל הרהורי הלב בדאגות מדאגות שונות במילי דעלמא בכלל ובעניני פרנסה בפרט, כי וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה כתיב.

האדם צריך רק לעשות כלי לפרנסתו ולהשתדל בכל כחו שהכלי תהי' טהורה מכל סיג ופסולת דאונאה וכו' והיינו שיהי' הכל עפ"י דיני התורה אשר אז הוא כלי ראוי' לברכה העליונה בשתים, פרנסה בריוח ואשר פרנסתו תלך למקום הראוי שלא יהי' בזה סיגים ופסולת כלל.

וזאת היא עבודת הבעל עסק לעורר בעצמו האמונה והבטחון גמור בהוי' ב"ה הזן ומפרנס לכל בשר כי הוא ית' יתן לו פרנסתו בריוח, וצריך להיות בשמחה וטוב לבב באמת כאלו כבר פרנסתו במזמן לפניו.

מאיין יבא עזרי? - עזרי מעם ה'!

באגרת הקודש כתבי יד קדש הקדשים הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים אשר חנני השי"ת נמצא אגרת קודש כתב יד קדשו של הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, כתוב לאחד החסידים הנודעים בשם.

ובדבר עניני פרנסה שדואג וכותב מאין יבא עזרי, הלא בסמוך לו כתיב עזרי מעם הוי' עושה שמים וארץ הזן ומפרנס לצבא השמים וצבא הארץ לכל ברי' וברי' לפי מה שהיא בעתה ובזמנה.

ובאמת מוכרח לכל בעל עסק ירא ה' להרגיל עצמו במחשבה טובה זו לצייר לעצמו בכח הבטחון שפרנסתו מזומנת לפניו, ואם מתאחר איזה זמן הנה הא-ל הטוב יתברך ויתעלה ישלם לו במיטב ויהי' בשמחה באמת.

ובשמחתו זאת וטוב לבבו ישקוד לשמור הקביעות עתים לתורה מדי יום ביומו בלימוד הנגלה ובלמוד החסידות וגם יעסוק באהבת ישראל לעורר את מכיריו ומיודעיו לבוא לשיעורי הלימודים איש איש לפי ערך חושיו וכשרונותיו.

מעלה גדולה ונפלאה, מה שנשגב מיושבי אהל

עוד זאת מעלה גדולה ונפלאה בבעלי עסקים אשר הם, רק הם, יכולים לזכך את הרחובות והשוקים באור נועם אלקי, מה שנשגב מיושבי אהל.

ועבודת בעלי עסקים מתחלקת לשתי סעיפים עיקרים, הא' העבודה עם עצמו, והב' העבודה עם זולתו, אשר שניהם כאחד משיבת נפש.

העבודה עם עצמו הוא אשר בעת עסקו ממש בשעה הפנוי' בישובו בחנות והדומה ילמוד משנה משניות פרק תניא, ויהי' לו איזה דברי תורה כמו חומש משניות תהלים תניא שיהי' בקי בהם בעל פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב ובשוק או בחנות והדומה.

והעבודה עם זולתו הוא אשר בעת הדבור במילי דעלמא ובעניני עסק הנה צריכים לסבב הדבור בסיפור איזה מעשי' יפה ולמצא עילה וסיבה לעורר על לימוד והשתתפות בהתוועדות חסידית, וכאשר מדברים באהבה פעם ושתיים הנה הדברים נכנסים ללב השומע ועושים פרי טוב.

(אגרות קודש ח"ג עמ' שיב-שטו)

